

ТУРИЗМ ИНДУСТРИЯСЫ ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКА САЛАСЫ РЕТІНДЕ

Шамшикенова Жания Ериковна

zhaniya.kabdenova@mail.ru

Л. Н. Гумилев атындағы Е.Ұ.У 4 курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекші - Г. Ешенкулова

Қазақстан Президенті туризм экономиканың шикізаттық емес секторын дамытудың аса маңызды кластерлерінің бірі деп айқындады. Республика алдында жауапты міндет қойылған: таяу болашақта әлемнің бәсекеге барынша қабілетті 50 елінің қатарына кіру. Бүгінгі таңда қазақстандық туристік кешен республика экономикасының өсуі мен жаңғыруының жалпы қарқынын жеделдетудің қуатты тетігі бола алатынын түсіну маңызды. Бұған сырттан келушілер туризмі мен ішкі туризм көлемінің өсу үрдістері және туризмді дамыту бағдарламасы шеңберінде туристік қызметті мемлекеттік реттеу жүйесінің құрылуы дәлел бола алады. Шетелдік туристер саны айтарлықтай өсті, Ел ішіндегі сапарларға сұраныс деңгейі өсті.

Туризм саласындағы халықаралық сарапшылардың айтуынша, Қазақстандағы туристік саланың соңғы жылдардағы даму жағдайы оның үдемелі және тұрақты дамуымен сипатталады. Алдағы жылдары біздің еліміз саяхат пен туризмнің ірі экономикаларының біріне айналуға мүмкіндігі бар. Шетелде Қазақстанды бірегей туристік мүмкіндіктері бар неғұрлым тұрақты елдердің бірі ретінде қарастыра бастайды. Сонымен қатар, шетелдік сарапшылардың пікірінше, бұған әлемдік туристік нарықтағы Қазақстандықтардың қонақжайлылығы мен мейірімділігі, елдің табиғи көрікті жерлері, оның тарихы мен мәдени және этникалық әртүрліліктің байлығы, сондай-ақ туристік инфрақұрылым сияқты артықшылықтар ықпал етеді [1].

Бүгінде осы заманғы туристік индустрияның барлық қажетті инфрақұрылымын салу қажет. Егер бізге туристердің келуін қаласақ, біз осы бағыттағы көптеген тәсілдерді: Визаларды ресімдеу құны мен мерзімінен бастап ірі туристік демалыс және ойын-сауық орталықтарының құрылысына дейінгі тәсілдерді шұғыл түрде қайта қарауымыз керек.

Туризмді дамытуға көптеген мемлекеттік ведомстволар мен облыстық атқарушы органдар мүдделі болуы тиіс, өйткені туризм түрлі салалардағы қызметтер мен өндірістердің ауқымды спектрін қамтиды. Көп нәрсе жергілікті биліктің бастамасына, олардың туризм аймақтың өркендеуінің қайнар көзі бола алатындығын түсінуіне байланысты. Бұдан басқа, қуатты туристік орталықтар құру үшін мемлекет тарапынан да, отандық және шетелдік инвесторлар тарапынан да күрделі салымдар қажет. Сондықтан барлық әлемдік стандарттар мен талаптарға жауап беретін дамыған туристік кешеннің тез пайда болуы үшін қажетті жағдайлар жасау керек [2].

Жоғарыда айтқанымыздай, ұлттық туристік өнімнің ерекшелігін ескере отырып, туристердің тұрақты ағынын қамтамасыз етуге қабілетті туризм индустриясы мен оның инфрақұрылымын дамыту үшін келесі бағыттарды дамыту қажет:

- жалпы пайдалану үшін және туристік қажеттіліктерді қанағаттандыру үшін көлік-жол инфрақұрылымын дамыту;

- ілеспе инфрақұрылымды дамыту: сумен, электрмен жабдықтау, кәріз және қатты қалдықтарды жою жүйесі, қолда бар және әлеуетті туристік аймақтардағы Телекоммуникациялар;

- туристік кешендер, этнографиялық мұражайлар мен демалыс аймақтарын құру; - тарихи-мәдени және этнографиялық ескерткіштерді реставрациялауды ұйымдастыру және музейлендіру; - жыл бойы пайдалануды қамтамасыз етуді ескере отырып, туристік объектілердің, оның ішінде орта және шағын орналастыру құралдарының жобаларын әзірлеу және салу [3].

Туризм мен көлікті дамыту - өзара байланысты және өзара келісілген процесс. Алайда, әдетте, "туризм - көлік" жүйесіндегі байланыстарды зерттеу кезінде ғылыми әдебиеттерде туризмнің даму факторы ретінде көліктің рөлі мен маңызы басым орын алады. Бұл табиғи және қисынды, өйткені туризм салыстырмалы түрде жаңа әлеуметтік-экономикалық құбылыс болып табылады және көбінесе көліктің пайда болуы мен дамуының салдары болды - егер бұл құбылыстың үнемі өсіп келе жатқан ауқымы және оның әлемдік масштабтағы экономикалық қатынастар жүйесіндегі өсіп келе жатқан маңызы ескерілсе, "туризм — көлік" жүйесіндегі кері байланыстар мен тәуелділіктерге көбірек көңіл бөлу керек екені белгілі болады. Бұл рөл әсіресе Екінші дүниежүзілік соғыстан кейінгі жылдары, ұлттық және халықаралық масштабта туристік ағымның көлемінде, динамикасында және құрылымында айтарлықтай сандық және сапалық өзгерістер болған кезде өсті. Осы өзгерістердің кейбіреулері прогрессивті дамып келе жатқан процестер мен құбылыстардың сипатына ие болды, туризмнің көліктің дамуына әсерін жанама түрде анықтайды. Осыған байланысты олардың ең маңыздыларын атап өту керек.

Біріншіден, халықаралық ауқымда да, жекелеген елдер шеңберінде де туристік саяхаттар санының өсу қарқыны жоғары. Егер соңғы уақытта әлемде 25,3 млн. шетелдік туристік саяхат қабылданса, қазіргі уақытта олардың саны 213 млн. - нан астам өсті, яғни 8 есе өсті. Еуропада осы кезеңде туристік саяхаттар саны 16,9 миллионнан 152 миллионға дейін немесе 9 есе өсті. Бірқатар зерттеулер ұлттық масштабтағы туристік саяхаттар санының өсу қарқыны (ішкі туризм) едәуір жоғары екенін көрсетеді.

Екіншіден, туристік саяхаттар саны туристік емес мақсаттағы саяхаттар санына қарағанда жоғары қарқынмен өсуде. Бұл әсіресе ішкі және халықаралық туризм дамыған елдерге тән. Бұған қоса, барлық көлік түрлері бойынша саяхаттардың жалпы саны аясында таза туристік мақсаттағы саяхаттардың үлесі жоғары (және кейбір жағдайларда басым). Мәселен, әлемдегі әуе көлігімен саяхаттаудың 45% - ы туристік мақсатта қабылданады.

Үшіншіден, туристік сапарлардың жалпы ұзақтығындағы саяхаттардың үлесі үнемі артып келеді. Бұл адамдардың әсер көлемін ұлғайтуға, салыстырмалы түрде қысқа мерзімде әртүрлі туристік тауарларды белсенді тұтынуға деген ұмтылысының артуына байланысты. Ғылыми әдебиеттерде бірқатар авторлар туризмнің тәуелсіз түрі ретінде ерекшеленеді-көші-қон, саяхат, көлік туризмі, бұл туристік саяхатты жүзеге асырудағы қозғалыстың өсіп келе жатқан рөлін көрсетеді. Осыған байланысты бір туристің орташа саяхат қашықтығының тұрақты өсуін атап өтеміз (1965 жылдан 1975 жылға дейін 150 км). Туристік қызметтерді және көлікті дамытуға тікелей қатысы бар тауарларды сату кезінде алынған кірістердің үздіксіз өсуін де атап өтеміз. Бұл туристік саяхат кезіндегі көлік шығындары кейбір мәліметтер бойынша туристің жалпы шығындарының 1/4 бөлігін, ал кейбір жағдайларда (құрлықаралық саяхат кезінде) осы шығындардың жартысына жуығын құрайтындығына байланысты.

Инфрақұрылымды дамыту бағыттарының бірі туристік әкімшіліктің қызметіне сайттарды енгізу болып табылады. Іс жүзінде шексіз мүмкіндіктері бар Интернет аймақтардың туристік әкімшіліктері үшін үлкен қызығушылық тудырады, өйткені ол туристік өнімдер мен қызметтер туралы ақпаратты салыстырмалы түрде төмен бағамен бүкіл әлем бойынша көптеген адамдарға жеткізеді. Жақында көптеген аймақтық туристік әкімшіліктер мен туристік бағыттар маркетингімен айналысатын ұйымдар интернетті Ақпараттық технологиялар бөлімдері басқаратын перифериялық жүйе деп санады. Қазіргі уақытта желілік ресурстарға деген көзқарас түбегейлі өзгерді, желідегі белсенді жұмыс туристік әкімшіліктердің маңызды бағыттарының біріне айналды. Интернеттің басты артықшылықтарының бірі-тұтынушыларға туристік өнімді брондаудың қарапайым және жылдам әдісін ұсыну, бұл дәстүрлі баспа жарнамалық өнімдерін өндіруде және таратуда, телефонмен сөйлесуде, іскери хат алмасуда айтарлықтай үнемдеуге мүмкіндік береді. Алайда, аймақтық деңгейдегі желідегі жұмыс жан - жақты және жүйелі болуы керек: туристік аймақтардың сайттарын тек коммерциялық құрал ретінде қарастыруға болмайды-

олар Дүниежүзілік Интернет желісінде ең алдымен аймақты білдіреді және оның жағымды имиджін қалыптастыруға айтарлықтай ықпал етеді [4].

Бұл қадамдар ішкі және келу туризмін дамыту бойынша белгілі бір нәтижелер беретіні сөзсіз, бұл өз кезегінде қаржы дағдарысынан тез шығуға белгілі бір жәрдем көрсетеді, өйткені туристік қызметтерге жұмсалатын қаражат республикада қалады.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Накипова Г.Е. Современное состояние и развитие отечественного туризма в условиях мирового кризиса // Мат. междунар. науч.-практ. конф. "Мировой туризм: основные тенденции в условиях экономической нестабильности" (2 декабря 2009 г.). Караганда, 2009. С.70-74.
2. Концепция развития туризма в Республике Казахстан. О развитии туризма как доходной отрасли экономики в Республике Казахстан. Алматы: Паритет, 2001. С.21.
3. Сайт Министерства туризма и спорта Республики Казахстан - URL: <http://www.mks.gov.kz/rus/>.

УДК 338.48

РОЛЬ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В СОХРАНЕНИИ ОСОБО ОХРАНЯЕМЫХ ПРИРОДНЫХ ТЕРРИТОРИЙ

Шарипова Акмарал Ерланкызы
Akmaral207@mail.ru

Студентка гр. ТУР-42 кафедры «Туризм» экономического факультета ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, г.Нур-Султан, Республика Казахстан
Научный руководитель – А.С. Акишева

За последние тридцать лет экологический туризм получил широкое распространение во многих странах мира, в частности и в Казахстане. Национальные парки, заказники и другие, особо охраняемые природные территории (ООПТ) различных масштабов представляют перспективный рынок для развития экотуризма в силу их природной и культурной специфики. Тем не менее, несмотря на растущую популярность экологического туризма в Казахстане, доход от посещений ООПТ в Казахстане почти в 40 раз ниже, чем в Кении, в 300 раз ниже, чем в Австралии и в 1000 раз ниже, чем в США. Изучение и анализ сети ООПТ Казахстана с целью выявления возможности их использования для организации экологического туризма - на сегодняшний день является актуальной задачей.

Экологический туризм в Казахстане определяется как одна из разновидностей природного туризма, объединяющего людей, путешествующих для общения с окружающей природой в оздоровительных и научно-познавательных целях.

Сферой интересов этих туристов является окружающая природная среда, наблюдение за фауной и флорой, явлений, происходящих в ней, а также, вопросы, связанные с экологией и охраной природных ресурсов. Таким образом, экологический туризм определяется как специализированный вид досуга с ярко выраженными научно-познавательными и оздоровительными целями.

Структура туристской отрасли Казахстана постоянно меняется под влиянием колебаний спроса на туристские услуги внутри республики и за рубежом. Устойчивым сохраняется только спрос на природно-ориентированный или экологический туризм.

Экотуризм как отрасль хозяйства в республике имеет ярко выраженную ресурсную ориентацию, оказывающую влияние на территориальную организацию туристской деятельности, формирование туристских центров и их специализацию. Эти факторы в конечном итоге и обусловили наличие в республике туристских организаций и операторов, предоставляющих услуги экологического туризма.